

nya

Ordglädjor

Ironiska ord

Ironi betyder, enligt grunddefinitionen, att man säger motsatsen till vad man egentligen menar. Sedan kan man vara ironisk på olika sätt och av olika skäl. Här presenterar vi några varianter.

sokratisk ironi är en diskussionsmetod som innebär att man låtsas vara okunnig på ett område som man egentligen behärskar. Genom skenbart oskyldiga frågor lurar man sin motståndare att sänka garderna och röja sig. När hans position är underminerad slår man tillbaka och vinner debatten. Metoden används fullfjädrat av filosofen Sokrates i Platons dialoger. Därav namnet.

tragisk ironi är raka motsatsen till "happy end" och används om skenbart oskyldiga handlingar som utförs av god vilja men som får katastrofala konsekvenser. Uttrycket kan också användas när någons uttalanden besannas men med en innebörd som är rakt motsatt den man förväntat sig. Det klassiska exemplet på tragisk ironi är det antika skådespelet Kung Oidipus, där hjälten har de bästa avsikter men resultatet blir i alla fall att han dödar sin far, gifter sig med sin mor och sticker ut sina ögon.

romantisk ironi är ett berättartekniskt grepp som innebär att författaren leker med den illusion han själv har skapat. Som publik vet vi att romanen eller filmen är på låtsas, men hela upplevelsen bygger på att vi köper illusionen. Därför blir effekten omtumlande, komisk eller generad när författaren plötsligt påminner oss om att vi är utsatta för förförelsekonster. Det kan göras på olika sätt. Dramatikern Bertolt Brecht använde till exempel plakater på scenen för att påminna sin publik om att de såg ett skådespel, bara för att de inte skulle bli känslomässigt berörda av dramat och glömma det politiska budskapet. I filmer, framför allt komedier, använder man romantisk ironi när skådespelaren plötsligt hör signaturmelodin eller tittar in i kameran och säga något direkt till publiken. Den här ironiska berättartekniken uppstod i början på 1800-talet under den så kallade romantiken. Därav namnet.

Poes lag bör alla med intresse för ironiska fenomen känna till. Den konstaterar att det är praktiskt omöjligt att skilja mellan en parodi på en fundamentalistisk åsikt och äkta fundamentalism. Hur mycket man än överdriver parodin är alltid verkligheten minst lika galen. Exempelen är oräkneliga i dag när religion och politisk korrekthet utmanar förnuft, logik och vetenskap. I skrivande stund pågår exempelvis det så kallade hijabuppropet, där svenska feminister i en myndig manifestation till stöd för förtryckta muslimska kvinnor har försvarat och hängt på sig själva symbolen för detta förtryck – slöjan! Och Poes lag har återigen bekräftats.

TULIPANAROS

Tulipanos är en liten reklam- och kommunikationsbyrå i Täby, norr om Stockholm, som med lika delar lust och allvar gör reklam som sticker ut på ett sätt som våra kunder har anledning att gilla. Ett viktigt verktyg i det arbetet är välskrivna texter och god språkbehandling – tillika ämnet för byråns månadsbrev.

ORDHISTORIA

Heroin skördar tusentals liv varje år världen runt, men när produkten uppfanns och lanserades i slutet på 1800-talet togs den emot med äkta entusiasm för sina utomordentliga medicinska förtjänster, som fick patienterna att uppträda som vore de "heroer", vilket förklarar namnet. Heroin ansågs nämligen vara ett mycket effektivt och helt ofarligt medel för att bota morfinmissbruk. Det tog flera år innan läkarna fick upp ögonen för drogens verkliga natur. Det tragikomiska i historien är att även morfin hade lanserats som ett effektivt och ofarligt botemedel mot opiummissbruk.

Med andra ord: Opium gav oss morfin som gav oss heroin. Där har vi en ironisk spiral som heter duga.